

עניינים תוכן

מבוא	3
רקע היסטורי	9
1.0 ושתית במקרא	10
2.0 ושתית במדרשי ארץ ישראל	13
3.0 ושתית במדרשי חכמי בבל	15
4.0 ושתית במחקר והמדרש הפמיניסטי	17
סיכום ומסקנות	20
ביבליוגרפיה	23

מבוא

ושתי, אישתו של המלך אחשוורוש ששלט בשנים 465-486 לפני הספירה בממלכת פרס האחמנית, אשר שלטה בחלק ניכר מאסיה, אחד ממלכיה המוכרים ביותר באימפריה זו להיסטוריה היהודית היה – המלך כורש, אשר הקים מחדש את בית המקדש בעזרת עזרא ונחמיה. לאחר שלטון אחשוורוש (המוכר בספרי ההיסטוריה בשם – חשיארש הראשון) כבש את האימפריה שלטון זה- הלניסטי, על חרבו של אלכסנדר הגדול.

עבודת מחקר זו לא תתמקד בהיסטוריה של ממלכת פרס או במלך אחשוורוש, אלא במלכתו הראשונה של המלך אחשוורוש – **ושתי**, שסולקה מן הארמון ובמקומה נישא המלך לאסתר היהודייה. עבודת המחקר תתמקד בסיבות השונות שמציעים חוקרים, ספרות המדרש, מקרא, הפרשנות הפמיניסטית לסילוקה של ושתי מהארמון ע"י המלך אחשוורוש, תוך מתן דגש על הרקע ההיסטורי שמצביע על הסיבות האפשריות לסילוקה של ושתי מן הארמון, וניתוח של מדרשי חז"ל בארץ ישראל ובבל, וניתוח מדרש פמיניסטי.

שאלת המחקר שתנחה את עבודת מחקר זו:

מדוע סולקה ותמאן ושתי מארמון המלך אחשוורוש?

חשוב לציין, שיש הגורסים כי ושתי לא סולקה מן הארמון אלא הוצאה להורג, אך בעבודת מחקר זו לא יהיה מיקוד האם ושתי הוצאה להורג או סולקה מהארמון ומתפקידה כמלכת האימפריה הפרסית, אלא רק הסיבות להענישה.

בחרתי לכתוב על תקופה זו מאחר והיא מאחדת לתוכה מקורות שונים ומגוונים – מקרא, מדרשי א"י, מדרשי בבל, מקורות היסטוריים מגוונים שחלקם נוגעים בהיבטיים פמיניסטים, מקורות יווניים, והיסטוריה עתיקה המשלבת בתוכה היבטים מודרניים – כל אלו יכולים להעניק לי זוויות מחקר מעניינות ושונות על אותו נושא.

כמו כן, בחרתי במלכה ושתי מאחר ולדעתי היא דמות ייחודית במגילת אסתר, והיא מייצגת את הנשים הראשונות שהעזו לסרב לפטריארכיה הגברית, וחשוב לי להבין האם היא סולקה מן הארמון בעקבות סירובה לקבל על עצמה את השלטון הגברי או שמא מסיבות אחרות, ובכך להבין את צביונה של החברה בתקופה ההיא בכל הנוגע למעמד הנשים בחברה.

כמו כן, מגילת אסתר הינו סיפור שבו הנשים הם חלק מרכזי בעלילה, והן אלו שמניעות את מהלכי הדברים ביודעין או לא ביודעין, ולכן היה חשוב לי לחקור כיצד המדרשים והמקרא מציגים היבט זה. מגילת אסתר הינו חיבור יוצר דופן מבין הספרים הכלולים בתנ"ך – והייחודיות של החיבור היא ההבנה של הפנים השונות שלו – באיזה רקע נכתב החיבור, מה הייתה המציאות החברתית שלתוכו התגבש הסיפור וכיצד ניתן לענות על שאלות אלו מתוך סיפורה הייחודי של ושתי והסיבות שבגללן סולקה מהארמון.

אחשוורוש מתואר במהלך המגילה כ"מלך" 196 פעמים, זוהי נוכחות גבוהה מאוד. כך אנו מבינים כי כבודו של אחשוורוש היה רם ונישא בכל האירועים הקושרים למגילה. מספר יועציו של המלך הינו רב, דבר

המצביע על חוסר היכולת שלו לקחת החלטות, והעובדה שליועצים שלו הייתה עבודה רבה וכנראה גם יכולת להוביל את דעתו של המלך לפי רצונם. ניכר כי בהמשך המגילה המלך לא ניצב בפני שתי עצות שמהם עליו לבחור.

חופש הפולחן והדת היה רב ובמוצג בצורה יפה גם במגילת אסתר. תפיסה זו הייתה אופיינית למלכי פרס, וכזכור כורש הגדול אשר אפשר ליהודי בבל לעלות במשלחת לישראל על מנת להקים את בית המקדש השני ואף בתמיכתו הכספית.

אחשוורוש מציג בפני יועציו, שריו וחייליו את עושרו ותפארתו ובכך הוא מבקש לקרב את העם, להעניק לו לגיטימציה שלטונית ולרכוש את כבודם. כך הוא עושה ימים רבים, עד שלא ברור כיצד מלך מאפשר שממלכתו תושבת למשך כ"כ הרבה זמן. בצורה זו המלך מנסה לייצב את שלטונו ע"י רכישת אמונם של הסובבים אותו ונציגי העם ומעניק להם טובות הנאה בדמות של משתאות מפוארים ומציג בפניהם את עושרו ותפארתו ובכך את יתרונותיו. משתה נוסף מתקיים בחצרו של המלך לעוד שבעה ימים נוספים. (קליין, 2009 עמ' 10-11)

דבר נוסף חשוב שאנו למדים על אחשוורוש מתוך דברי המגילה, כי המלך נטה לכעוס במהירות ולנהוג בחוסר זהירות בעקבות כך.

מתברר כי המלך נבוכדנצר, הידוע לשמצה בקרב היהודים (גלות בבל), ממנו ירש אחשוורוש את כל רכושו, ויש הטוענים כי אחשוורוש לבש בזמן המשתאות את בגדי הכהן הגדול, וזאת מרמזים ע"י – "תפארת גדולתו" והכוונה היא לבגדי הכהונה הגדולה, וכאשר ראו כך היהודים הם סרבו לשבת איתו במשתה (יש כאן הקבלה לסיפורה של ושתי המסרבת להתייצב במשתה בשל ההשפלה) המלך אחשוורוש לא היה מזרע המלוכה, הוא היה גאוותן וחם מזג. (קלינר, 2002, 4-5)

פרק א' מגילת אסתר- מבנה המגילה ועלילת הפרק בדגש על הפן הנשי ותפקידה של ושתי בקידום העלילה:

באופן כללי אפשר להציג את המגילה כמי שנלקחה מטיפוסי המשנה של הקומדיה- פארסה שעם מאפיינה אפשר למנות תקלות, אי הבנות גסות, תחפשויות, זהויות מוטעות ודמויות סטראוטיפיות. העלילה ליציגת תזזיתית, והדגש הוא על תנועה. הדמויות הן גרוטסקיות ומונעות ע"י יצרים כמו מין, שליטה, כוח, ורצח. תיאורו של המלך אחשוורוש, שריו וסריסיו משתלב יפה באווירה המוזכרת של בית משתה יין, שתייה בלתי נשלטת, קנוניה של גברים חזקים, הפכפכנות המלך, והקלות שבה יועציו יכולים לתמרן את החלטותיו. המתנגדים לגישה זו גורסים כי זו הייתה תרבותה של פרס באותם הימים, ועל כן המגילה מייצגת אווירה שהייתה רווחת בתקופה זו.

הטקסט ממלא חלק בפולחן דתי יהודי, המוכר לכולנו בדמות חג פורים, הפולחן מלווה בקרנבלים ססגוניים וצבעוניים, שתיית יין "עד לא ידע" היא מצווה מחייבת. עם כך, סיפור המגילה מציין אותו למצווה להסיר מחסומים, לפרוק עול, לחצות גבולות שבימים כתיקונם לא חוצים. (אורבך, 2002, עמ' 7)

במגילת אסתר ישנן שלוש דמויות נשיות במרכז העלילה אשר מניעות בצורה כזו או אחרת את התהליכים המרכזיים בסיפור – אסתר – גיבורת הסיפור, ושתי – מלכתו הראשונה של אחשוורוש וזרש – אישתו של המן אחד משריו ויועציו הקרובים של אחשוורוש. עצם הזכרת שמות הנשים, על אף היותן, כביכול, דמויות משניות מחדד שלא כך הדבר, ומפנה את תשומת לב הקורא לפן הנשי בסיפור.